

Uit de flora van Limburg

AFLEVERING 46

J.H.P. Cortenraad & T.J.D. Mulder, p/a Waldeck Pyrmontstraat 4, 6224 LN Maastricht, e-mail: torbenmulder@hotmail.com

Deze aflevering bevat waarnemingen van min of meer bijzondere planten in Limburg uit de jaren 2005 tot en met 2007. Bij de naamgeving van de soorten is de nomenclatuur van de laatste Heukels' Flora van Nederland (VAN DER MEIJDEN, 2005) gevolgd. De volgorde waarin de planten staan, volgt de, vrij sterk gewijzigde, indeling van de families uit deze flora. De vondsten van G. Peeters, R. Barendse en R. Huynen zijn, tenzij expliciet anders vermeld, verricht tijdens werkzaamheden voor de provinciale vegetatiekartering.

BIJZONDERE VONDSTEN

Stippelvaren

(*Oreopteris limbosperma*)

Er werden enkele exemplaren gevonden in het Haeselaarsbroek (kilometerhokcoördinaten: 602-333, 2 juli 2005, P. Verbeek, J. Klinckenberg en G. Peeters). De Stippelvaren [figuur 1] is in Limburg een zeer zeldzame varensoort die na 1950 in drie uurhokken is aangetroffen en vóór 1950 in tien (MENNEMA *et al.*, 1985). De laatst bekende vindplaats tot de hiervoor beschreven vondst lag in de Meerssener Delen. Daar is de soort nog tot 1987 waargenomen (CORTENRAAD, 1988).

Zwartsteel

(*Asplenium adiantum-nigrum*)

Eén exemplaar van de Zwartsteel [figuur 2] werd gevonden in een holle weg bij groeve 't Rooth (184-316, zomer 2006, K. Brussee). Deze vondst is opmerkelijk omdat het voor het eerst sinds lange tijd

weer een vondst van een terrestrisch groeiend exemplaar betreft in Zuid-Limburg. De Zwartsteel breidt zich de laatste jaren in het westen van Nederland en België uit op muren. Verder is er voor zover bekend de laatste jaren één vondst van een terrestrisch exemplaar gedaan buiten Zuid-Limburg, namelijk in de duinen nabij Velsen (BUTTEN, 2005).

Bleek bosvogeltje

(*Cephalanthera damasonium*)

Nabij Benzenrade, in de gemeente Heerlen, zijn 13 bloeiende planten aangetroffen verspreid over 200 m in een bebost talud aan westkant van rijksweg A76. In 2001 stond op ongeveer dezelfde plek één plant (196-318, 2006, R. Huynen). Tevens zijn 14 bloeiende planten op de overgang van het beboste talud aan oostkant van de A76 naar het bosgebied Witsengracht gevonden. In 2001 stonden op ongeveer dezelfde plek 25 bloeiende planten (196-318, 2007, R. Huynen). Verder groeiden er vier bloeiende planten in een bebost talud aan westkant van A76 (196-319, 2007, R. Huynen). In deze omgeving worden de laatste decennia diverse soorten orchideeën gezien. Het Bleek bosvogeltje is wel de zeldzaamste soort die hier groeit. Ze lijkt zich hier uit te breiden.

Bergbeemdgras

(*Poa chaixii*)

In het Nationaal Park De Meinweg zijn nabij Vlodrop-Station circa 20 polletjes Bergbeemdgras gevonden in een laan van Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), in een ijle vegetatie met Gewoon struisgras (*Agrostis capillaris*) (209-351, 6 mei 2006, G. Peeters en J. Klinckenberg). Deze plant is in Nederland zeer zeldzaam en komt voor langs de oostgrens van ons land. De soort is onder andere al langer bekend van een groeiplaats in Twente en in Zuid-Limburg (WEEDA *et al.*, 1994). Recente vondsten zijn in Limburg niet bekend. In aangren-

FIGUUR 1

Stippelvaren (*Oreopteris limbosperma*) (foto: J. Geraedts).

FIGUUR 2

Zwartsteel (*Asplenium adiantum-nigrum*) (foto: J. Geraedts).

zend Duitsland is de plant ten zuiden en oosten van Aken duidelijk meer aan te treffen.

Gele monnikskap

(*Aconitum vulparia*)

Eén exemplaar van de Gele monnikskap is gevonden in het Dunnenbosch nabij Mechelen op kalkrijke bodem (191-313, 2006, R. Huynen). Dit is een nieuwe vondst van deze plant, waarvan door sommige auteurs alleen groeiplaatsen langs de Geul als natuurlijk worden beschouwd (onder andere WEEDA *et al.*, 1985; WILLEMS & VAN DE RIET, 2006). Inmiddels zijn er echter aanzienlijk meer groeiplaatsen in loofbossen en bosranden op kalkrijke bodem bekend, zoals deze bij Mechelen, dan direct langs de Geul. Op dergelijke ver van het water gelegen plaatsen komt de plant ook veel voor in beukenbossen op kalk in de Eifel.

Kleine ruit

(*Thalictrum minus*)

Enkele tientallen planten van de Kleine ruit zijn aangetroffen op een soortenrijk extensief begraasd talud langs de Maas nabij de stuw van Belfeld. Naast een groot aantal algemenere stroomdalsoorten doet de aanwezigheid van met name Beemdooievaarsbek (*Geranium pratense*) en Kluwenklokje (*Campanula glomerata*) hier sterk aan uitzaai denken (205-370, zomer 2006, G. Peeters).

In Belfeld zijn tevens enkele tientallen planten in een grazige vegetatie van een spoorberm en aangrenzende wegberm aangetroffen. Elders langs deze spoorlijn zijn ook enkele exemplaren van de Beemdooievaarsbek aanwezig (205-370 & 206-370, zomer 2006, G. Peeters). Verder zijn in Tegelen meer dan honderd planten van de Kleine ruit langs een wandelpad rond het landgoed bij Kasteel Holtmühle gevonden. Waarschijnlijk betreft het uitgezaaide exemplaren, evenals de hier in aanzienlijke aantallen aanwezige Lange ereprijs (*Veronica longifolia*), Hartgespan (*Leonurus cardiaca*), Akkerklokje (*Campanula rapunculoides*) en Welriekende agrimonie (*Agrimonia procera*), alsmede de met enkele exemplaren vertegenwoordigde Borstelkrans (*Clinopodium vulgare*), Slipbladkaardenbol (*Dipsacus laciniatus*) en Kranssalie (*Salvia verticillata*) (207-371, 19 juli 2006, G. Peeters).

Een opmerkelijke verzameling planten die hier, zoals de vinder al aangeeft, inderdaad door de mens moet zijn aangebracht. Daarbij is het merkwaardig dat het uitzaaien kennelijk op meerdere locaties heeft plaatsgevonden. Afgewacht moet worden of deze planten zich zullen handhaven.

Gipskruid

(*Gypsophila muralis*)

Achttien exemplaren van het Gipskruid werden op een met zand uit het Maasdal opgespoten terrein nabij Merum aangetroffen (585-315, 17 oktober 2005, J. Klinckenberg). Opnieuw een vondst in het Midden-Limburgse Maasdal van deze in Nederland en het nabije buitenland zeer zeldzame eenjarige plant. De enige bij ons bekende vondst in Limburg dateert van 2001, zoals door ons vermeld in aflevering 43 van deze rubriek (CORTENRAAD & MULDER, 2003). Deze vondst werd gedaan aan de oever van een grindplas bij Beegden.

Viola x scabra

(*Viola hirta x odorata*)

Binnen het terrein behorend bij landgoed Goedenraad in de gemeente Gulpen-Wittem is één pol met 11 tot 25 rozetten van deze plant in

een berm van een onverhard pad langs een bosrand gevonden (194-315, 2006, R. Huynen). Deze bastaard van Ruig en Maarts viooltje wordt sporadisch in Zuid-Limburg aangetroffen. Eerder kwam deze plant bij de Putberg voor (eigen waarneming J.H.P. Cortenraad).

Torenkruid

(*Arabis glabra*)

Bij Belfeld zijn tientallen exemplaren van Torenkruid [figuur 3] verspreid langs de spoorlijn (205-369, 205-370 & 206-370, juni 2006, G. Peeters) gevonden. Eveneens langs het spoor zijn ter hoogte van een nieuw sportveld in Tegelen (206-371, 30 juni 2006, G. Peeters) enkele planten waargenomen. Deze vondsten sluiten aan op vondsten in 2005 langs de spoorlijn tussen Reuver en Belfeld (zie CORTENRAAD & MULDER, 2006). Verder werd Torenkruid gevonden in een grazig talud van een holle weg bij Thorn (273-063, zomer 2006, R. Barendse). Er is een opmerkelijk aantal nieuwe vestigingen van deze plant te constateren in Limburg.

Bleek schildzaad

(*Alyssum alyssoides*)

Zowel in 2005 als 2006 werden enkele tientallen planten gevonden bij de Du Chateaugroeve op de westelijke helling van de Sint-Pietersberg, in 2005 tevens met enkele tientallen exemplaren van Tengere veldmuur (*Minuartia hybrida*) (175-314, mei 2005, J. Cortenraad; zomer 2006, M. Baars en J. Egelmeers).

Bleek schildzaad wordt sporadisch elders in deze provincie op open stenige plekken gevonden.

Dwergbloem

(*Anagallis minima*)

Enkele exemplaren van de Dwergbloem [figuur 4] werden aangetroffen op een industrieterrein nabij Terwinselen te Kerkrade (200-320, zomer 2006, R. van Moorsel). Het is een merkwaardige vondst van deze pioniersoort van open lemige en zandige bodem die sterk is achteruitgegaan. Gezien de groeiplaats moet het hier om een nieuwe vestiging gaan. Vroeger kwam de plant in Zuid-Limburg ook wel in (ploegvoren in) lössakkers voor, die in de nazomer braak lagen (WEEDA *et al.*, 1988). Werd de plant de laatste jaren nog enkele keren gevonden dan betrof het groeiplaatsen op vochtige zandgrond langs bijvoorbeeld vennen en op heideterreinen.

FIGUUR 3

Rozetten van Torenkruid (*Arabis glabra*) (foto: J. Geraedts).

Zomerbitterling*(Blackstonia perfoliata* subsp. *perfoliata)*

Circa 20 planten van de Zomerbitterling werden waargenomen in een grazige kalkrijke greppel langs de A76 nabij Benzenrade, gemeente Heerlen. In dezelfde greppel staat onder meer ook Grote muggenorchis (*Gymnadenia conopsea*), Bijenorchis (*Ophrys apifera*) en Geelhartje (*Linum catharticum*) (196-318, 2006, R Huynen). Bij Terworm staan enkele honderden exemplaren van de plant samen met veel Gevlekte orchis (*Dactylorhiza maculata*) en Ruige lathyrus (*Lathyrus hirsutus*) in de wegberm tussen het ecoduct en de spoorwegbrug aan de Heerlense kant van de A76 (322-193, zomer 2007, S. Jansen en B. Verton).

Dit zijn twee nieuwe lokaties in snelwegbermen, nadat deze soort enkele jaren geleden werd gevonden langs de A2 in het zuidelijk deel van Maastricht. Ook in Vlaanderen is de soort recent aangetroffen in een schrale graslandvegetatie langs een wegberm, samen met andere bijzondere soorten (HENS *et al.*, 2008).

Klimopbremraap*(Orobancha hederiae)*

Zeven planten zijn waargenomen bij de uitspanning Casino Slavante op de oostelijke helling van de Sint-Pietersberg (176-315, zomer 2006, J. Egelmeers). Klimopbremraap is al vele decennia bekend van een iets zuidelijker gelegen vindplaats even ten noorden van de Belgische grens. De laatste jaren wordt de plant ook meer gevonden in het stedelijk groen, met name in West-Nederland.

Eironde leeuwenbek*(Kickxia spuria)*

Circa 50 planten van de Eironde leeuwenbek [figuur 5a] werden ge-

FIGUUR 5

De stoppelleeuwebekken (*Kickxia spec.*) a) Eironde leeuwebek (*Kickxia spuria*) (foto: J. Geraedts) en b) Spiesleeuwebek (*Kickxia elatine*) (foto: R. Barendse).

vonden in een wijngaard nabij Wahlwiller op zeer kalkrijke grond samen met onder andere Kleine wolfsmelk (*Euphorbia exigua*) en Spiesleeuwebek (*Kickxia elatine*) [figuur 5b] (193-313, zomer 2006, R. Huynen). Het aardige van deze vondst is dat hieruit blijkt dat de stoppelleeuwebekken (*Kickxia spec.*) een voor Limburg relatief nieuw biotoop kunnen bezetten.

Doorwaskervel*(Smyrniun perfoliatum)*

Bij Voerendaal zijn enkele planten gevonden in een gekapte loofhoutaanplant (193-321, 2007, R. Huynen). Bij Baneheide (gemeente Simpelveld) werd één plant gezien in een soortenarme greppel langs N281 (196-314, 2006, R. Huynen). Deze uit Zuid-Europa afkomstige schermbloemige wordt in Nederland zelden in tuinen of parken gekweekt en verwildert soms. De laatste jaren houdt Doorwaskervel [figuur 6] stand op enkele plaatsen in Nederland en burgert dus mogelijk in.

Weidekerveltorkruid*(Oenanthe silaifolia)*

Eén exemplaar is waargenomen op de landtong de Engel, onderdeel van het natuurgebied de Koningssteen bij Thorn, samen met onder meer Gevleugeld helmkruid (*Scrophularia umbrosa*) (188-351, zomer

FIGUUR 4

Dwergbloem (*Anagallis minima*) (foto: J. Geraedts).

FIGUUR 6

Doorwaskervel (*Smyrniurnum perfoliatum*) (foto: J.H.P. Cortenraad).

2006, R. Barendse). Zie over deze groeiplaats ook de beschrijving in het rapport Maas in beeld van KURSTJENS *et al.* (2007).

In Heel werd één exemplaar op een hoge oever aan de Maas ten zuiden van Isabellegreend gevonden samen met onder meer Echte kruisdistel (*Eryngium campestre*) (193-353, zomer 2006, R. Barendse).

Dit zijn twee nieuwe vondsten van deze plant die enkele jaren geleden voor het eerst in Limburg (en daarmee in Nederland) langs de Maas is gevonden. Waarschijnlijk gaat het hier steeds om nieuwe vestigingen, te danken aan de overstromingen in de jaren negentig van de vorige eeuw.

Slipbladkaardebol

(*Dipsacus laciniatus*)

Bij Reuver werd in het Meerlebroek een groep van circa 30 planten in een ruigte op een voormalige stortplaats langs de Willebrordusdijk aangetroffen (205-364, 2 juni 2006, G. Peeters). Opnieuw wordt een vondst, nu in het midden van de provincie, van deze soort gemeld uit Limburg, die de laatste jaren op diverse plaatsen in het noorden en zuiden van de provincie is gevonden. Hiernaast zijn enkele exemplaren van de Slipbladkaardebol gevonden langs een wandelpad rond het landgoed bij Kasteel Holtmühle in Tegelen, samen met onder meer Kleine ruit (zie verder onder Kleine ruit).

Gifsla

(*Lactuca virosa*)

Op een plek in het industrieterrein Bosscherveld in Maastricht zijn circa tien exemplaren Gifsla gevonden (175-318, zomer 2006, J. Egelmeers). De plant is één keer eerder in Zuid-Limburg gevonden, in de jaren negentig nabij Schinnen (CORTENRAAD & MULDER, 1997). Het is een in Nederland nog zeer zeldzame plant die zich de laatste jaren in stedelijke gebieden vestigt (Van der MEIDEN, 2005).

OPROEP

Wij roepen iedereen op om nieuwe meldingen van bijzondere vondsten voor deze florarubriek door te geven aan de tweede auteur bij voorkeur met behulp van een e-mail naar: torbenmulder@hotmail.com. Let vooral op sterk bedreigde soorten en oprukkende nieuwkomers. De auteurs houden zich het recht voor om een selectie te maken van de binnengekomen vondsten voor publicatie in de rubriek.

Summary

ON THE FLORA OF LIMBURG

Part 46

This article discusses observations of rare plant species in the Dutch province of Limburg reported over the 2005 to 2007 period. Nearly all of the species discussed are rare or very rare in the Netherlands. Two species, *Smyrniurnum perfoliatum* and *Dipsacus laciniatus*, are alien species which may become established in Limburg in the near future.

Literatuur

- BUITEN, N. 2005. Zwartsteel (*Asplenium adian-*
- tum-nigrum L.) opeen noordhelling in de duinen bij Velsen. *Gorteria* 31(2):48-5.
- CORTENRAAD, J.H.P., 1988. Uit de flora van Limburg, aflevering 30. *Natuurhistorisch Maandblad* 77(3):44-46.
- CORTENRAAD, J.H.P. & T.J.D. MULDER, 1997. Uit de flora van Limburg, Aflevering 39. *Natuurhistorisch Maandblad* 86(1):15-18.
- CORTENRAAD, J.H.P. & T.J.D. MULDER, 2003. Uit de flora van Limburg, Aflevering 43. *Natuurhistorisch Maandblad* 92(7):190-192.
- CORTENRAAD, J.H.P. & T.J.D. MULDER, 2006. Uit de flora van Limburg, Aflevering 45. *Natuurhistorisch Maandblad* 95(12):269-273.
- HENS, M., F. FLUYT & B. VERCOUTERE, 2008. Natuur voor filerijders. Opmerkelijke bermflora in Vlaams-Brabant. *Natuur.focus* 7(1):17-20.
- KURSTJENS, G., B. PETERS & P. CALLE, 2007. Maas in beeld, Deelrapport 1. Buro Drift/Kurstjens Ecologisch Adviesburo, Berg en Dal/Beek-Ubbergen.
- MENNEMA, J., A.J. QUENÉ-BOTERENBROOD & C.L. PLATE (red.), 1985. Atlas van de Nederlandse Flora 2. Zeldzame planten. Kosmos, Amsterdam.
- MEIDEN, R. VAN DER, 2005. Heukels' Flora van Nederland. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.
- WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA & T. WESTRA, 1985. Nederlandse oecologische flora deel 1. IVN, VARA/VEWIN, Amsterdam.
- WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA & T. WESTRA, 1988. Nederlandse oecologische flora deel 3. IVN, VARA/VEWIN, Amsterdam.
- WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA & T. WESTRA, 1994. Nederlandse oecologische flora deel 5. IVN, VARA/VEWIN, Amsterdam.
- WILLEMS, J & B.P. VAN DE RIET, 2006. Een meer dan honderd jaar oude populatie van Gele monnikskap in Zuid-Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 95(11):240-243.